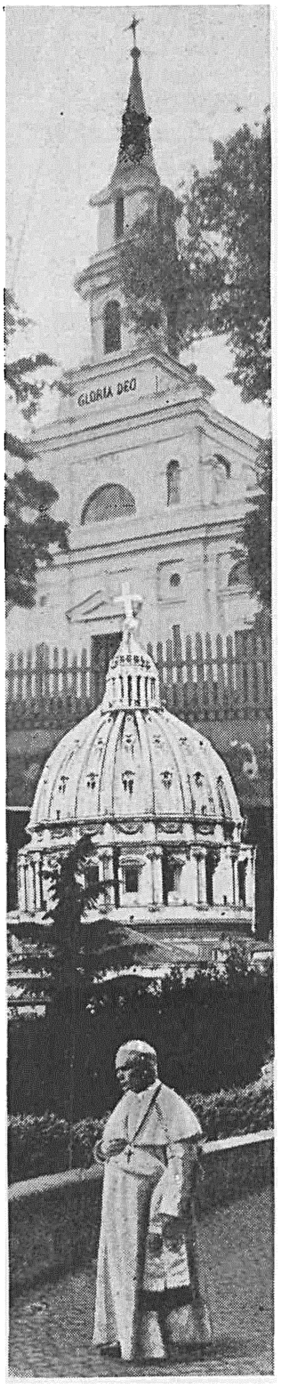
LA BRACE

Hod. XVI | KRASAVIK - ŽNIVIEŃ 1965 | N. 82-83

Biełaruskaja relihijna- **ŹNIČ** adradženskaja časopiś

Adres Red: Roma, v. Trionfale, 6415 || Hadav. padp. 2 dal., 1 paasobn. 15 cent.

PADZIAKI ACHVIARADAUCAM

JEBpuSloskansu	11.000
S.Machnacovaj	18.480
Budzkovaj	12.370
DrGajdelu	6.280
Zük-Hrys-cu	2.875
Sp.Carneckim	7.400
ZStankiavic	3.125
Korcykovaj	3.125
Ponucevicam	3.125
Bialenisam	3.125
Kan.Kaladousc	2.875
SpPrakopcyku	1.725
Ratkievicu	1.568
Markievicu	2.875

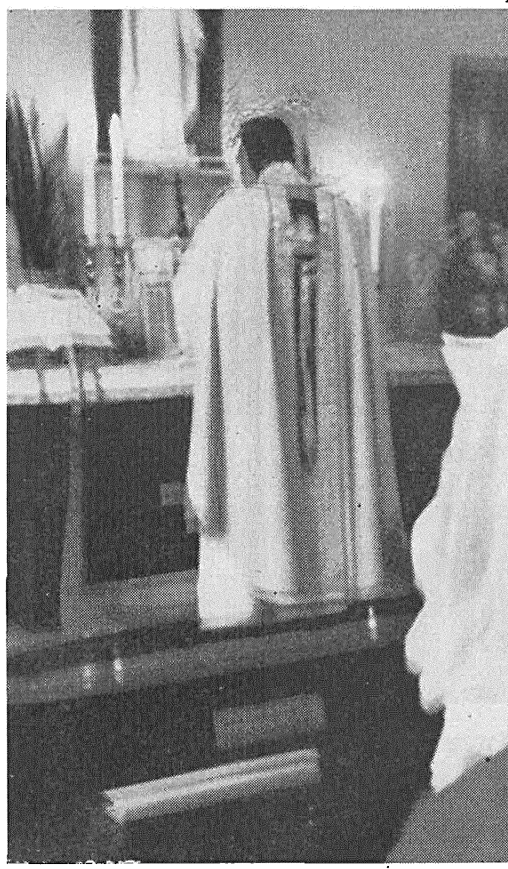
MOVA BIELARUSKAJA PRYZNANA LITURHIJNAJU

PIERŠA IMŠA U HETAJ MOVIE

Pavoli varušycca idejna-zdabyčny naš Žnič, nia vyścihova, a ŭsiož napierad pastupova, vierna służačy pravilnaj linii katalickaha biełaruskaha adradžen nia, namiè čanaj jaho protagonistami. Čarhovy svoj zdabyčny krok jon prezentuje na bałonach voś hetaha artykułu, afarmlajučy vyšpadanym tytułam

Na zàchady Dyrekcyi Emihrancka-Biełaruskich Dušpastyrstvaŭ łacinskich, pry intervencyi JE. B-pa Balesłava Słoskansa, Ap. Adminis. Mienskaha j Mahileŭskaha — aficyjalnym Dekretam z dn. 9.VI.1965 (hl. zdym. 3) Kamisyja dla ŭžyciaŭlennia novaj Liturhičnaj Kanstytucyi II. Vat. Saboru *pryznała užyvalnaść biełaruskaj movy u Imšach* adpraŭlànych dla narodu zhodna ź liturhičnaj Instrukcyjaj (hl. Znič N. 80) i specyjalnymi dazvołami na dadatkovyja malitvy. Nauzoram dla imšalnaha tekstu ahulna stała užyvanaha, abydna zvanaha *Ordo Missae*, pryznany pierakład z Imšy malitaŭnika «Hołas Dušy» (vyd. Rymsk. 1949), adpaviedna zdyalohavany i, jak załučnik, zacvierdžany tymža Dekretam. A nauzoram mšalnaha tekstu adumysłovaha, hetak zv: *Proprium Missae*, źmiennalia vodle kalendara liturhičnaha, pryznany pierakład Imšy z tahož malitaŭnika na uračystaść Najśviaciejšaj Trojcy; śviatkavannie jakoje u hetym hodzie vypała ŭ niadzielu 13 *červienia* dy było solenna upàmiatkavana *pieršaj biełaruskaj celebraj* (hl. zd. 1-2), pieršym vykarystanniem istapamiatnaha Dekretu.

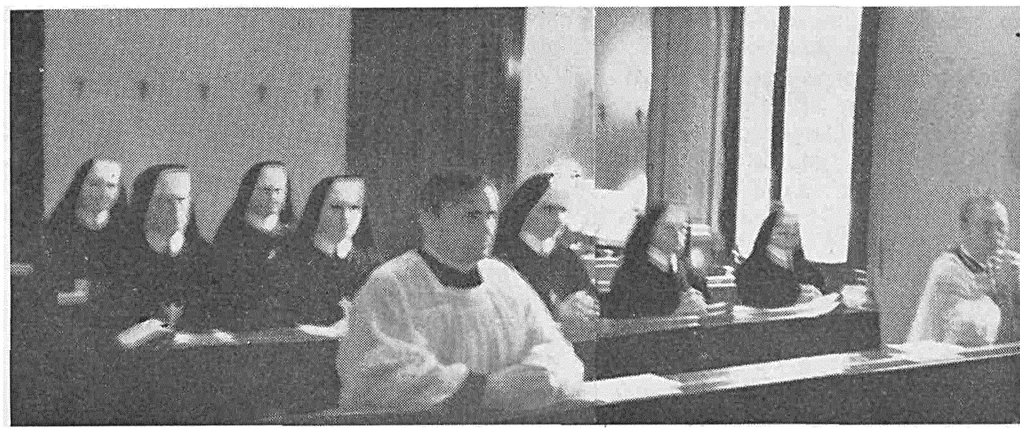
1

Cel. Mons. P. Tatarynovic; nizej: A.K. Maskalik, L. Ryngievic — ministr. SS. Mis. Najs Ser.

Sapraŭdy vialiki j śviaty heta dla nas, Darahija Braty Biełarusy, dzień! Toje bo, ab čym hadàmi latucieli my, našy pračułyja paety, adradžency, dy ŭsie dùšy, hałodnyja Božaj krasy, praŭdy i łaski bolš asvojenaj, stałasia voś rečaisnaściu: mova dušy, rodnaja, ŭ jakoj pačali Boha paznavać i vysłaŭlać u svaich pozaliturhičnych malitaŭnikach, paklikana ŭžo voś na autàr u samuju Liturhičnyuju Achviaru Najśviaciejšuju dla Božaj chvały i narodna-adradženskaha zbaŭlennia. I kali nia sputajuč nas kanjunktury krutoje prachtyki, my hetu zdobyč z pryncypovaj mo šče tolki zàviezi zdolejem vykarystać poŭnaraźvićciova. (hl. b. 8)

2

CONSILIUM AD EXSEQUENDAM CONSTITUTIONEM DE SACRA LITURGIA

Prot.n.2816/65

ALBO - RUTHENORUM EXTRA PATRIAM DEGENTIUM

Instante Exc.mo Domino Boleslao Sloskans, Episcopo tit.Cillitano, Administratore Apostolico Mohiloviensi et Minscensi Latinorum, vi facultatum huic Consilio a Summo Pontifice Paulo PP.VI tributarum, Decreta ab eodem Exc.mo Praesule die 2 iunii 1965 data perlibenter probamus seu confirmamus, nempe:

1. Linguam albo-ruthenam adhibere licet in Missis, quae cum populo celebrantur, intra limites ab Instructione, n.57 statutos, addita concessione pro collecta, oratione super oblata, postcommunione et oratione super populum, et praefatione.
2. Ad interpretationem popularem quod attinet, textus Ordinarii Missae ad interim adhibeatur, qui in libro precum HOŁAS DUŠY invenitur, necnon, pro Missa Ssmae Trinitatis, textus huic Decreto adnexus.

E Civitate Vaticana, die 9 iunii 1965

Iacobus Card. Lercaro
(Iacobus Card.Lercaro)
Praeses

A. Bugnini
(A.Bugnini, CM.)
a Secretis

ADHAŁOSAK MINUŬŠČYNY

Chto cikaviŭsia padziejami biełarusaŭ katalikoŭ u Miensku z časaŭ apošniaje vajny, toj napeŭna, čuŭ, abo mo j spatykaŭ, adnaho cichaha, ale idejna-cennaha pracaŭnika na nivie relihijnaj aśviety, vydatna pamahaŭšaha biełaruskamu duchavienstvu pry ciažkoj zasnovie dušpastyrstva na parevalucyjnych dy vajennych rumoviščach duchovych i mataryjalnych, časova adsłonienych prakaciŭšymsia frontam, niby abiecyvajučym mahčymaści niejkaj revindykacyi j adbudovy kvitniejučaha kaliś tam katalicka-relihijnaha, z adradženska-biełaruskimi perspektyvami, žyćcia. Heta byŭ małady zakonny kleryk student franciškanin rodam z tajež parachvii, adkul pachodziŭ i ś.p.Ks.V. Hadleŭski, a proźviščam *Stanisłaŭ Vasiukievič*. Paklikany jon byŭ na katechetu mienskaje katalickaje moładzi, màsava hornučajsia da ucaleŭšych i nàskara adnoŭlenych śviatyniaŭ. Bačycie jaho tut u vianku taje moładzi na našym zdymku (4). Iz ščyra entuzyjastyčnaha zainteresavannia relihijnaj

(4) Hramadka mienskich dzietak iz svaim Katechetam S.V.

viedaj taje pieršapačatnaje aučarańki, moŭ tych pieršabytnych chryścijan, možna być peŭnym ab hłybokich śladoch niezaciortych i dasiannia taje vytužanaje narodam, aśviàčanaje idejna-achviarnym zakonnickim mazalom dy mučanickaj kryvioju, katechetyki. A choć brutalnyja padziei skałočanaj sianniašniaj historyi nie dali joj pašyràcca i narmalna ŭkaraniàcca daŭžejšy čas, bo maładzieńki apostał naš, padzialiŭšy krutuju dolu svaich kiraŭnikoŭ duchoŭnych, musieŭ ratavacca biasślednaj emihracyjaj, to heta ničuć nia źmiènšvaje zasłuhaŭ jahonych dy vartasnaj istotnaści spravy.

Ad času taje emihracyi nia było dahetul nijakich słuchaŭ ab S. Vasiukieviču. I tolki až sioleta viasnoju, z pryčyny nižej apisanaha vypadku, zmusiŭšaha šukać pomačy ad surodzičaŭ duchoŭnych, ab jakich nasiŭ u sercy najlepšuju pamiać, sobiła jamu daviedacca ad słuchačoŭ radyja i skantaktavacca z tymi duchoŭnymi, pakładajučy ŭ ich nadzieju na vybaŭlennie z kadukovaha doŭhu dy idejnaj samoty. Dla charaktarystyčniejšaha pradstaŭlennia spravy, cikavaj takža i svajoju histaryčnaju revelacyjnaściu, pazvolim sabie zacytavać tut daŭžejšyja vyniatki z karespandencyi hetaha zasłužanaha niebaraki.

« Lubań Sl. dn. 2.IV - 1965 hodu.

« Najdaražejšy Ksieža Tatarynovič,

Niedaapisannia jak vialikuju radaść pryniasła mnie viestka z Rymu, što X.T..... žyvy i zdarovy.... Minuła 23 hody, kali-to my razam dla chvały Božaj i svajho Biełaruskaha Narodu achviaravalisia i pracavali u Miensku. Vy jak ksiondz, a ja jak katecheta zakonnik Franciškanin ; ale praklatyja siły nazizmu pierarvali dušpastyrskuju pracu ; zhłumili maładoje žyćcio Ks. Dr. Stanisłava Hlakoŭskaha, Ks. Malca, Ks. Rybałtoŭskaha, a potym strašenna Ks. Hadleŭskaha. Hetyja mučaniki Biełarusy złažyli z siabie achviaru Najvyšejšamu. Vy cudoŭna u astatni mament vyrvalisia z biazbožnych ruk. Kali ŭ Miensku nistała Ksiandza, zalehła žałoba i smutak. Navat arhanisty i zakrystyjan uciakli, astaŭsia ja adzinoki. U śvieckim adzienni, pry zamknionych hałoŭnych dźviarach katedry, biaz prervy katechizavaŭ maładziež, mieŭšy iskru u dušy niejkaj nadziei. I z łaski Boha stałasia tak, što da Litoŭskaha vojska, jakoje stacyjanavała ŭ Miensku, na stała pryjechaŭ vajskovy X. Ka-

pelan; jon achviarna dalej pavioŭ Božuju Službu. Pracavaŭ ja ź im 3 hody, absłužvali nia tolki Miensk, ale i susiednija parachvii. A pierad samym frontam Niemcy pazvolili pryjechać da Mienska ks. Šutoviču; ź im to ja pierażyŭ strašny front u Miensku, a pa froncie spakojna adpracavali 4 miesiacy. Pa hetym Ks. Šutović apyniŭsia daloka na Ŭschodzie, a mnie cudam (udałosia apynicca) u Polščy. Tut na zàchadzie šmat našaha narodu i z pryjemnaściu možna pahavaryć u rodnaj movie.

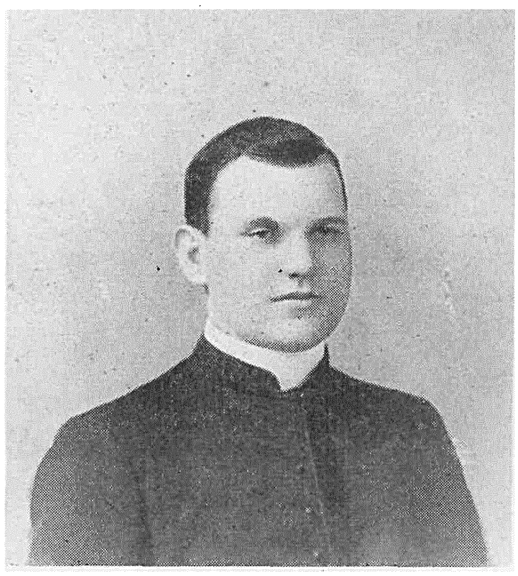
Skora pa Vašym vyjeździe ź Mienska, ad bandyckaje kuli zhinuŭ prafesar Ivanoŭski, potym Kontaŭt i druhija (pra Kazłoŭščyka nie spaminaje P.T.). Mnoha, mnoha mahu čaho raskazać, usiakich dziejaŭ (jakich) — ja jość adziny navočny śviedak....

Ja pa vajnie nia moh vučycca dalej, ciareip maju svaju siamju: žonku i adnaho syna 8 hod. Dasiul żyłosia srednia, chleb i da chleba było, a ciapier pierażyvaju strašnu časinu, spatkała mianie vialikaje niaščaście u hetym hodzie...»

« Lubań Sl. 25 v. 1965 h.

« Najdar.....

« Jak vialikuju łasku akazaŭ nam Usiomahutny Boh, što pazvoliŭ skanta ktavacca z Vami pa hetul kich hadoch dy pierażyćciach. Chvała Jamu za heta! Ciapier ja čujusia nie adzinoki, vialikaja radaść i nadzieja ustupaje ŭ serca majo, horam pryhniečanaje....

5 Ks. V. Hadleŭski jak malady akademik

Pasyłaju Vam u piśmie fatahrafiju Ks. Hadleŭskaha, za jakoha (hladzi zdymku 5) śmierć vinavaty iskaryjoty biazbožnyja (vaŭki ŭ aviečaj škury); pa froncie akazałasia, chto kim byŭ, kab zamaskavać svaju ciomnuju rabotu; pazbylisia ščyraha praŭdzivaha biełaruskaha dziejača. Pomniu toj dzień, jak viečaram padjechaŭ « wilis » pad plabaniju, uvajšoŭ Ks. Hadleŭski u asyście dvuch ... gestapoŭcaŭ i skazaŭ da mianie: « Staśka, ja pryjechaŭ raźvitacca z taboju, ja aryštavany, paviazuć mianie praz Vilniu, Koŭna, Ryhu, da Estonii, bo uznali, što nie mahu ja tut być (gestapoviec u hetym časie stojačy za plačami Ksiandza, skryviŭsia šyderča i pakivaŭ hałavoju). Staśka, daj mnie klučy ad katedry, zaraz tabie ja pryviazu. » Ja daŭ klučy i uklenčyŭ, Ksiondz mianie pabahasłaviŭ. « Staśka, zaviazieš valizki maje i sutanu mamie majoj — byvaj z Boham! » Za piatnaccać minut znoŭ zajechaŭ hety samachod, gestapoviec addaŭ mnie klučy, i ja bolš Ksiandza Hadleŭskaha, ani nichto, nia bačyŭ. Kali dastarčyŭ matcy jaho valizki i sutanu, staruška ruki załamała, patom kinułasia mnie na šyju i stała hałasić... « Skažy... Skažy, dzie moj synok!... » (My jość z adnaje parachvii X. Hadleŭski, Hlakoŭski i ja).

Pytajecca Ksiondz u mianie, ci pomniu henu spravu, jak Ks. Hlakoŭski chacieŭ ściahnuć Biskupa Słoskansa da Mienska? Pomniu ja ab tym. Pomniu, jak ja z Vami pa aryštavanni Ks. Hlakoŭskaha łamali dźviery da jaho pakoju, łamali biurka, šuflady... i ja ŭkancy nasiŭ chavać da susiedziaŭ: piačatki, ŭsiakija piśma, mašynu da pisannia i druhija (rečy) ».

Heta było vykanana na żadannie aryštavanaha, jaki ŭśpieŭ mnie, (PT), zbliziŭšamusia ŭ adziavalni, jaho vyskazać. Mienski Teatr, miesca aryštu — na zdymcy (6). Adnačasna tamża byŭ z Ks. Hl. aryštavany i Ks. Dyonizy Malec, małady zdolny vikary, Pinskaj dyjec. jaki mieŭ pry sabie kala paŭtarasta rubloŭ zołatam — achviar na patreby arhanizacyjna-eklezijalnyja ad ludziej, ich ščadziŭšych tady, ja ksamy prymirali z hoładu padčas revalucyjnaje rastrèski...

« Darahi Ksienża, — piša dalej S. Vasiu kievič — 29.III h.h. była sprava u sudzie, hdzie uznali mianie vinavatym za katastrofu i zdruzhatannie drukarskaj mašyny: ašacavalistratu na 68 tysiač złotych; heta dla mianie reč strašnaja, bo na miesiac zarabić možna da troch tysiač. Kab ja ŭsio papradavaŭ svajo, što maju, ni pakryju pałaviny (taho), čym minie abciažyli — papaŭ u vierad, što ni ŭzad, ni ŭpierad — rospač mianie prajmaje, dla mi- nie nadchodzić musić užo kaniec... Kamornik zabiare ŭsio, što maju, a za reštu što nia chopić, zabiaruć da abozu pracy, tam adrabić mušu. Adno jašče dobra, što hetu katastrofu mnie sud nia pryznaŭ za sabataž, a tolki za vypadak...

Ni maju na śviecie nikahusieńka ani ŭ kraju, ani zahranicaj, chtob mnie moh pamahčy u hetu strašnuju dla mianie hadzinu... O! kab za Tvajoj, Ksienża... pryčynaj i Ks. Ihnatoviča znajšoŭsia chtoś — moža jakaja katalickaja dabračynnaja arhanizacyja mianie vyratavałab, prysyłajučy hrašavuju zapamohu, ja byŭby ščaślivy. Hetyja hrošy ja ŭ żyćci zarabiŭby i źviarnuŭby na najbiadniejšych ludziej, albo na siraty — heta pysiahaju zrabić na svajo zbaŭlennie. Patrebna mnie na heta pravie adna tysiača dalaraŭ (dolor u nas płacicca 72 złoty).

Sprava heta jość vielmi pilnaj, bo lada dzień mohuć zrealizavać pastanaŭlennie sudu. Ludzi z-zahranicy svaim rodnym i znajomym prysyłajuć hrošy u « piśmach wartościowych » za-

lakavanych, u hetki sposab pryjchodziać najchutčej ; a taksama prysyłajuć na P.K.O. (Powszechna Kasa Oszczednościowa) ; naša Expozytura jość u Wrocławiu, ul. Oławska 84/87.

Najdaražejšy Ksienža, abradź heta z kim dobrym i ratujcie mianie, bo hinu, malu Vas na miłaść Boskuju Ja u žyćci mnoha što kamu pamoh, moža i ja pomač atrymaju. »

Dyk voś takaja historyja hetaha paččivaha i cen naha niedabitka. Dapaüniać jaje tut kamentaram nia budziem, bo i tak užo publikacyja jaje prypoźnienaja, i mo budzie mieć značennie bolš histaryčnaj chroniki, čym zàkliku da pomačy. Zàklik toj byü karespandencyjna raspačaty miesiac tamu, zaraz pa atrymanni pieršaha šloznaha listu (nažal, i toj list byü mnie dasłany praz pasiarednika z miesiačnym apaźnienniem). I dziela taho, što, dahetul nie atrymana nijkaich čutak ab aktyvizacyi dapamahovaj hetaj spravy, Dyrekcyja Emihrc. Biełarüsk. Dušpast. źviartajecca tut publična da našaha pavažanaha hramadztva z prośbaj akazannia tak zasłužonamu surodziču dapamohi. Asablivaj uvazie dapamahovych arhanizacyjaü u ZDA hetu spravu ščyra paručajem. Spo-saby zdabyćcià vyšmianavanaj sumy paručajem kampetencyi Zahadu hetych arhanizacyjaü, a — daručennia (pierasyłki) vykazany samym petentam. Usiakimi bližejšymi infarmacyjami zaüsiody hatova słužyć DEBD i Redakcyja Źniču. P.T.

Pamiatny Mienski Teatr

HAŁOŬNAJE

Chaču daznacca što ü žyćci hałoünaje:
Sumlennie,
viernaść,
abaviazak synaü?
Było...
Rasplačvalisia ü nas hałovami
Za heta üsio, —
U sercy bol nasili...
Ale sumlennaść nie pieravialasia,
I viernaści synoüniaje stajè.
Radzima, ja nikoli nia curaüsia
Ni movy, ni historyi tvaje.
Trymaju hołaü na tvaich kaleniach,
I zhody ja nikoli tym nia dam,
Chto kaža : « I na soncy plamy-cieni... »
A ja chaču, kab ty była biaz plam.
Šviacilasia usia, jak rosy tyja,
Što dzieci našy ü pryharščy biaruć.
Chaj ruki svaje pracaju admyje,
Chto viedaje — na ich zastaüsia brud.
Tut słovam « pamylaüsia » — nie pamožaš,
Nie admachnieššia bolš : « Takoj biady... »
Nie da pramoü i nie da słoü pryhožych —
Žyćcio žyćciom dakazvajuć zaüždy.
I viečna budzie u ludziej hałoünym
Sumlennie,
viernaść,
abaviazak synaü...
Hrudok ziamli lubimaj u dałoniach *
I žyć, i vyžyć ludziam davaü siły...

Roman Turmola

* Tak — u svaich dałoniach, a nie — u Savchozach...

U v a h a !

1) Ad sioletniaha Lipienia Biełaruskaja Sekcyja Vatykanskaha Radyja stała maje 4 pieradačy na tydzień, (zamiž dahetulašnich 3ch) : u *paniadziełak - sieradu - sybotu* a h.18 siared. europ. času, a - 20taj u Biełarusi, na karot. chv : 41, 38 ; 31, 10 ; 25, 55 ; i na siar. chv. 196 ; dy ü *niadzielu* a hadz. 8, 15 siar. eur. času, a 10, 15 u Biełarusi, na chv : 25, 55 ; 19, 84.

Zaklikajem üsich surodzičaü u volnym šviecie i na Baćkaüščynie da stałaha, a jašče lepš : hrupova-arhanizavanaha, dzie jość patreba i mahčymaść, karystannia ź ich. Tym-bolej, što jany źjaülajucca badaj adzinaj na šviecie stałaj radyjovaj krynicaj tematyki relihijnaj u biełaruskaj movie. Mahčyma pačujecie i Sv. Imšu

MIR CI VAJNA?

Najbolšaj prablemaj, jakaja nia zychodzić siannia z presavych bałonaŭ — heta prablema supakoju =miru. Abmiarkoŭvajuć jaje rožnyja idealahičnyja napramki, staronnictvy palityčnyja i sacyjalnyja. Po-za marksizmam kitajskaha napramku, usie inšyja zhodna ściviardžajuć, što vajna nia jość niepaźbiežnaj, tolki jość zaŭsiodnaj pahrozaj dla čałaviectva ; i to pahrozaj śmiarotnaj, bo siarodki viaści jaje, što sulić sianniašniaja navuka i technika, mohuć pałažyć kaniec nia tolki samym vajujučym, ale i narodam, niechacieŭšym vajavać. Zasiah škodnaśći sianniašniaj atamnaj zbroi nie ahraničajecca da adnaje bolšaje, ci mienšaje, terytoryi, ale raspaŭsiudžvajecca pa ŭsioj ziamli. Dapuścim, što hałasy ŭsich, za vyniatkam peŭnaž bajavoha kamunizmu kitajskaha, spahadajučych miru jość ščyryja, a ŭsiož budziacca časami pavažnyja sumnivy ; bo-ž spravy supakoju =zhody nie dascca źviaści tolki da palityki j haspadarki, kali niaupynna razbudžajecca apazycyju miž narodami praz vybujały nacyjanalizm, relihijnaje zmahannie, imperyjalizm, jaki na Zàchadzie siannia badaj zychodzić iz sceny śvietavaj, ale zatoje na ŭschodzie Europy j Azii, razhortvajecca što-raz šyrej, hnybiačy ekanamična, kulturalna i duchova šmatlikija narody.

Nie našaje dzieła sudzić, chto vinavat, što pa 20-ci blizu pavajennych hadoch nie padpisana dahetul miru, kamu karcić, kab žyćcio hetulkich narodaŭ raźvivałasia pad niaupynnaju zahrozaj dy niapeŭnaściu, niaroŭnaściu j niasuverennaściu na karyść inšych. Aprača hetaha stałaha zapalnaha vohnišča vajny, jakaja ad času z chałodnaje razdźmuchvajecca ŭ haračuju, jość jašče inšaja pryčyna tryvohi ab supakoi, i-to pavažnaja, što sama adna moža razjaryć stałuju akcyju vajennapadrychtovy kankurencyjnaj dy niaimavierna kaštoŭnaj.

« Le Courrier » paryski, orhan UNESCO paśviaciŭ letaś cely svoj numar z listapadu razhladu zbrojnaj vajennaj padrychtovy. Na pieršaj bačynie napisana vialikimi litarami, što vydatki na zbroju pradstaŭlajuć strachotnuju sumu 120 milijardaŭ dalaraŭ u hod. Vajenny potencyjał vypradukavany za hetkuju canu sam u sabie pradstaŭlaje vializnuju niebiaśpieku vybuchu. Razumiejuć heta ludzi z vyšejšym pačucciom adkaznaści, pryznajučy, što samaja najaŭnaść hetkaha azbrajennia pabolšvaje mahčymaść vajny. Papieršaje dziela jakojś pamyłki prypadkovaj, promachu pamiaci, mohučych spryčynić nieabličalny ŭ vynikach vodruch ; a pa-druhoje tamu, što vializnyja zapasy ŭsiakaha rodu zbroi z každym hodam traciać vartaść ; vajennuju machinu ŭściaž trebaŭ adnaŭlać, vymieńvać toje, što ŭ joj pierastareła j niaužytkoŭnaje : dziela šalonaha postupu techniki. Adsiul vialikaja niebiaśpieka, asabliva ŭ dziaržavach z uradami autarytatyŭnymi, dzie ahuł hramadzian nia moža kantralavać zàchadaŭ uradu. Moža zdarycca, što autarytatyŭnym dziejnikam ŭ jakojś dziaržavie naprukrycca zaŭsiody vydatkavacca na zbroju, jakaja zaŭtra akažacca niepatrebščynaj, dyk ci nie skarystać ź jaje ŭporu...

Ale naviet niezaležna i ad vybuchu vajny vajennapadrychtavalnyja zbrajenni prynosiać ludztvù vialikuju škodu. A henaja škodnaść z peŭnaha hledzišča pradstaŭlajecca bolš hrozna, čym dziei apošniaj vajny. Pamiatajem-ža, jak niekalka hod tamu, nasupierak padpisanaj zhodzie zapierastannia vyprabavalnych vybuchaŭ àtamnaj bomby, śviet byŭ uskałočany drobnymi vybuchami ŭ Rasiei. Chto paśla hetaha moža zaručacca, što paśla zładžannia novych typaŭ henaj zbroi, nie paŭtoracca novyja vyprabоŭvanni? Apošni vybuch rasiejskaj bomby na 60 megatonaŭ byŭža tolki sprobaju ŭ kirunku bomby 100-tu megatonnaj...

Źmiarkujmasia, što znača bomba šeśćdziasiat megatonaŭ? Adzin megaton maje takuju siłu vybuchovuju, jak 1 miljon tonaŭ dynamitu ; a bomba na 60 megatonaŭ maje vybuchovuju siłu na 60 miljonaŭ dynamitu. A voś pramieniavannie jaje, dyk biez paraŭnannia horšaje. Dr. Linus Pauling, padvojny laureat Nobla : za chemiju, a druhi — za pacyfistyčnuju dziejnaść, ćvierdzić, što u vyniku vybuchaŭ àtamnych bombaŭ miljony dziaciej asudžany na śmierć, abo całaje žyćcio buduć płacić za zbrajennie svaim brydasnym vyhladam. Nie zabyvajma bo ab tym, što nia ličučy kitajskich bombaŭ, dahetul vybuchła ŭžo 700 megatonaŭ. Pauling tady zajaŭlaje : « navukoŭcy dajšli da prakanannia, što geny mohuć być paškodžvanyja spadkova. Zapłodnienaje jajco maje kala 100 tysiač genaŭ, pałavinu z taho składajuć geny matki, a pałavinu baćki. Kali ahulna geny paškodžanyja, dzicia ŭmiraje pierad naradženniem. Mienšyja paškodžanni adjatryvajucca ŭ žyćci paźniej i to spadkajemna. Abrachavana, što ŭ vyniku dahetulašnich probaŭ z bombami àtamnymi na śmierć asudžana kala 16 miljonaŭ dziaciej. Ale i heta nia vyčerpyvaje škodnaści àtamnych vybuchaŭ. Každaja hetkaja bomba vyklikaje masu radyjaaktyŭnych substancyjaŭ, jakija dastajucca ŭ ludzki arhanizm, choćby praz jadu, małako, harodninu ihp. i hetym pravodziać radyjaaktyŭnaść i na nutro arhanizmu. Dzicia vošža padčas gestacyi (ciažarnaści), asabliva pačatkujučaj, jość nadta ŭražlivaje na hetkaje pramianiavannie àtamnaje, što kładzie adpiačatak na formacyi kaściej. Hetyja razvažanni nia jość fantazyjaj, ci akcyjaj zastrašvannia. Ich dajuć naukoŭcy vysokaje rangi, jak vyšuspomnieny Paŭling, Aleksandar Kusin dy šmat inšych.

Niezaležna ad tych usich, sapraŭdy strachotnych škodaŭ, vajenna-hatoŭnaść robić jašče j inšyja ludztvù ŭsiamu : za uzbrajennie trebaž płacić za syravinu, płacić za utrymannie ludziej u vajennym promyśle, ci służbie vajskovaj ; tre' płacić niaimaviernuju sumu 120 miljardaŭ dalaraŭ, h. zn : sumu roŭnuju blizu adnoj dziasiataj vartaści ŭsiaho dabra na śviecie pradukavanaha. A vaźmiem pad uvahu toje, što 20 miljonaŭ ludziej uzbrojenych staić na vajennaj pahatovie, 30 miljonaŭ — vykonyvaje rožnyja funkcyi pomačnyja. Prosta kažučy — 50 miljonaŭ ludziej ŭ vieku najlepšaj pracazdolnaści nia tolki nie pradukuje dabra da supolnaje patreby, ale jšče j žyć musić koštam inšych. Na ich dy na ŭzbrajennie kаždy čałaviek na ziamli siarednim likam daye 40 dalaraŭ na hod, a ŭ valutach słabiejšych ŭ sotni razoŭ bolš. Siamja np. iz šaści duš vydajė = heta znača dziaržava ciahnie ź jaje kala 250 dal. zaroblenych baćkam, ci matkaj, na zbroju. Tym abjaśniajecca hetki nizki ŭzrovień ŭ niekatorych krajoch, što majuć dastatkova syraviny dy ruk da pracy. Voźmiem np. Rasieju, jakaja paraŭnalna da svajho abšaru ŭ vielmi małoj častcy była źniščana vajnoju ; a šmatmiljonnaja masa departavanych nia tolki padčas vajny pracavała zadarmà nad padniacciem jejnada dabrabytu, a i siannia hetulki dziesiatkaŭ miljonaŭ pracuje, asabliva ŭ krajoch padapiečnych ; pamima ŭsiaho adnak uzrovień pražyćcià tam i dabrabytu jość nizki. Čamu? Bo tolki adzin samalot àtamnaha bambardavannia kaštuje hetulki, kolki hadavaja pensyja 250 tysiač vučycialoŭ, abo 50 tysiač traktaraŭ, ci 75 špitaloŭ na sto łožak kažny. Padvodnaja łodka àtamnaja 160 miljonaŭ dalaraŭ, za jakije možna było vybudavać 50 vyhodnych špitaloŭ...

Zadumoŭvajučysia nad vyšejskazanym, niełha abaranicca ad nieadčerpnaha pytannia : a ciž robicca što pavažnaje dla abiaśpiačennia miru =zhody, adchilennia vajennaje zahrozy, papichajučaj da zbrajenniaŭ? Havorycca j pierahavarvajecca to nia mała na hetuju temu. Jość krai. dzie prymusova nahaniajuć, kab ludzi ŭpisvalisia ŭ pacyfistyčnyja arhanizacyi, vydajucca manifesty j knihi, ŭ jakich robiacca dośledy j raspravy ; asabliva abmiarkoŭvajecca sprava heta ŭ mižnarodnych arhanizacyjach, padpisvajucca uhody paśla doŭhich tałapkavanniaŭ. Vyhladaje, byccam nastała niejkaja moda ŭsiudy — za vyniatkam tolki mo Kitaju — najhałaśniej havaryć ab supakoi = zhodzie. Treba pryznać — intensyŭnaja havorka heta ŭžo nia mała ! Ale što *robicca* dla supakoju =zhody? Ničoha zdajecca pavažnaha nia robicca. Padpisvanyja deklaracyi j zabaviazanni tryvajuć hetak doŭha, kolki heta vydajecca karysnym padpisvajučaj staranie. Šmat havaryłasia np. ab spynienni probnych àtamnych vybuchaŭ. Padpisanyja dakumanty hetulki mieli vartaści, što i valuta biez parytetu (hrošy biez pakryćcia) ; zaležali tyja dakumenty ad dobraje voli padpisvajučych, jakoje chapała niekatorym na vielmi karotki termin. Bolš efektyŭnym akazaŭsia napamin ab katastrafalnaj škodnaści vybuchaŭ u krajoch, dzie jany adbyvalisia. Akramià hetaha štož dla miru tryvałaha zroblena !

Mir =zhoda źjaŭlajecca rezultatam cela ha składu paniaćciaŭ, prakananniaŭ dy rascenak. Viedama np., jak idzie padrychtova da kažnaj vajny: rychtujecca nia tolki armija, ale pieradusim nastrojvajecca nasielnictva, razniečvajecca ŭ im nienaviść, pierastanova vartaściaŭ; adnym słovam — pravodzicca mabilizacyja duchova-moralnaja. Vybujały nacyjanalizm padymaje znoŭ hołaŭ. Niekatoryja narody cynična zmušajuć inšyja narody słužyć sabie; a maniučysia adviarnuć uvahu ad svajho prymityŭnaha imperyjalizmu, abvinavačvajuć na ŭvieś hołas druhich u imperyjalizmie. Hetak zvanaja koegzystencyja dvuch švietaŭ dy dźvioch idejalohijaŭ sprečnych ničuć nie pieraškadžaje umieśvanniu adnaje dziaržavy ŭ druhuju i turbavanniu jaje vyklikanniam zakałotaŭ praz svaje ekspozytury. Zamiž supakojnaha sužyćcia ludziej, pravodzicca rassłajennie ich relihijnym praśledam, ci švietapahladnym, a naviet navukovych ćvierdžanniaŭ, kali nie pakryvajucca z pahladami oligarchaŭ partyjna-ŭradavych. U hetkim voś stanie niaupynnaha padjudžvannia da kałatni, ŭzajemaniechaci j praśledu čałavieka inakš ad nas dumajučaha, nia tvoryć atmasfery supakoju =zhody, ale da azbrojvannia mataryjalnaha dadajucca jšče elementy duchovaha dazbrojvannia. Padbuchtorvajecca da kałatni nia tolki *svaich*, ale tym samym pravakujecca zmahalnyja dumki i u praśledavanych, panižanych i kryŭdžanych vyzyskam.

Supakoj =zhoda jość vynikam, tvoram, spraviadlivaści j lubaści, a nia kryŭdy i nienaviści.

Z radyjovaj chvali.

(7)

U dn. 12-15 VI. 1965, u Toronto Biskup Usch. Mis. JE. Č. Sipovič iz svaim asystentam a.M. Urbanovičam vizytavaŭ kanadzkuju Pravincyju AA. Maryjanaŭ (što składajecca ź niekalkich nacyjaŭ), jak heneralny źvierchnik hetaj zakonnaj kanhrehacyi. Viedamaja iz svaje patryatyčna-relihijnaje aktyŭnaści i tamtejšaja hrupa katalikoŭ biełarusaŭ, dyj ZBK, pad vierchavodztvam Pav. Praf. V. Hryškieviča dy zdatnych spadručnikaŭ jahonych, zładzili Jaho Excelencyi, jak Dastojnamu Surodziču prynahodny pryviet: pry arhanizacyi jakoha asabliva zasłužylisia: PP.SP: Dr. R. Žuk-Hryškievičova, Sp-va Markievičy, Paškievičy, Pituški.

RELIHIJA U SSSR BARONICCA

Antyrelihijnaja časopiś « Navuka i Relihija » pačała publikavać vyniatki z pisiem svaich čytačoŭ, adkazvajučych na apytalnik ab pòhladach na žyćcio i ščeście. I voś numar 11 hetaj hazety prynosić adkaz adnaho čytača A.M., čynoŭnika 68 hod, jaki na pytannie: « *U čym bačycie sens žyćcia?* » adkazaŭ: « Ja baču sens žyćcia ŭ majoj nieśmiarotnaści jak asoby. Sens majho žyćcia ja vidžu ŭ samadaskanalenni. Kali majo žyćcio pajaŭlajecca na ziamli ŭ svajoj ziamnoj pavałocy, napaŭniajecca potym intelihencyjaj i sentymèntam (pačućciom), a potym heta ŭsio *v*nikaje (choćby j astaviła pa sabie slady jakija nia doŭha tryvałyja), dyk žyćcio jość strachotny absurd. Našto tady čałavieku aśviačać svoj intellekt, raźvivać svaje sentymenty, kali jon narodžany ź ničoha, znoŭ rassyplecca ŭ ničohaść? Našto mnie ŭsio było dana — pytaju — kali nia tolki što nia viečny, ale u niedalokim užo momancie ŭvajdu ŭ niabyt, jaki j snom naviet nielha nazvać?

Alež bo — nie! Ja byŭ, ja jość i bùdu. Bolš taho — ja bùdu šmat daskanàlšym, čym ciapier źjaŭlajusia. Inakš bo — žyćcio byłob dzivačnaj fantazyjaj, ciažka-stohnym snom, u jakim indyvidualnaja volnaja vola praktyčna źviazana, štodziennaja svaboda ducha uzaležniena, jak i ŭsio inšaje, tolki ad časovych zakonaŭ ».

Na drùhoje pytannie: « Jakaja moža być suviaź (datyčnaść) miž žyćciom i ščaściem? Ci suładnaja? Kali nia suładnaj, nia supadajuć, dyk jakaja rožnica zachodzić miž imi? » Vyšnazvany čytač adkazaŭ: « Ščaście heta ŭsio toje, što prynosić radaść majmu žyćciu. Z hetaha vynikałab, što kali ščaście čałavieka supadaje iz sensam žyćcia, henaja ščaście stanovicca darahim dla čałavieka dy dla hramadztva. A kali nia supadaje, tady byłab taja ščasnaść vadlivaja, što nia moža dać poŭnaha zadavalennia nutranoha (ŭsabiešniaha) dla adzinki, a dla hramadztva prynosić škodu ».

Treciaje pytannie było: « A što razumiejecie pad słovam ščaście? » Adkaz byŭ: « Heta splot kampleks pačućciaŭ sentymentaŭ: zadavalennia radaści, zadušeŭnaści. Z hetaha matyvu ščaślivaść maje charaktar indyvidualny, choćby heta nia vyklučałasia mahčymaści być ščaślivym razam z druhimi dziela hetych samych matyvaŭ ».

Čaćviortaje pytannie było: « Kali čujeciesia ščaślivymi, dyk kamu heta zaŭdziačvajecie? » M. na jaho adkazaŭ: « Pierš za ŭsio — baćkom, rodzičam, jakija ŭzhadavali mianie, ŭ moralnym duchu, navučyli mianie lubić pracu, navuku, a takža razumieć sens pracy j adkaznaści za ŭłasnyja čyny. Jany mnie ŭlili patryjatyzm, lubaść da svajho narodu dy naahuł usie tuju česnaść (cnoty), jakuju mieli samy.

Šmat ja zaŭdziačvaju takža i škole, jakaja raźviła ŭ va mnie smahu viedy, gust lektury, pačućcio pryjaźni i družby.

Dy j šmat, vielmi šmat, ja zaŭdziačvaju ščaścia eklezii zatoje, što abdaryła mianie švietačam viery i praŭdzivaj lubaści, jakaja mianie ŭzvyšaje, što navučyli mianie apanoŭvać samoha siabie, kiłzać utamoŭvać žorstkija pòchaci, a macavać ducha, paznavać dobraje, umieć śviedama paśviačacca, miłasernym być, daravać kryŭdu j abrazu, dy tamavać =hasić u va mnie najbolšaje zło — pačućcio niènaviści ».

HULNIA Z «BALVANOM»

Feljeton

Budučy sympatykami j ščyrymi prychilnikami « Vožyka », my zajmiemsia ciapier pytanniem kałhasnaha rahataha j bizrohaha pahałoŭja dy vializnaha ŭ hetaj halinie adkryćcia hazety « Pravda ».

Sprobujem tut naśviatlić hetaje nadzionnaje pytannia ŭ feljetonie « Hulnia z bałvanom ».

Kali da niejkaje hulni ŭ karty treba, skažam, čatyroch hulcoŭ, a ŭ najaŭnaści ich usiaho — try, dyk hulajuć hetyja try, ale hetak jak byccamby udziejničaje šče j niechta čaćviorty.

U sapraŭdnaści jaho niamašaka, taho čacviortaha, majecca tolki jahonaje, jak kažuć « z pustym parožnaje », ale tyje, što hulajuć damovilisia : byccam jon jość !

Heta zaviecca pa karciožnamu « hulać z bałvanom ». I tut zusim jasna j zrazumieła, što ujaŭny udziejnik hulni ŭ karty — bałvan hety — čym, jak čym, ale rozumam to nia śviecić...

Dy jano-tki j tak : kali čałavieka niama, dyk i rozumu, chajby j zavalaščaha. taksama niamašaka. Parožnaje miesca — jano i jość pustoje miesca. Jak ni čaŭpieš — z pustoha ŭ parožnaje nie nalješ.

Kidajučy vokam pa hazetnych bałonach, ni-raz uzdumaješ sabie : voś i tutaka idzie svajho rodu « hulnia z bałvanom ». Vyhladaje, byccam redaktary i aŭtary pišuć nie da žyvoha čytača, nie da istych ludziej, z dušoju i ciełam, a da niejkaha całkom ujaŭnaha, što naahuł i ŭ pryrodzie nia isnuje, da biazdušnaha j biescialesnaha personažu navodle karciožnaha « bałvanà ». Kalib vorhan CK partyi « Pravda » nadrukavała na pieršaj bałonie sensacyjnaje paviedamlennie, što ŭ karovy 4 nahi, dyk usiaki narmalny čałaviek padumaŭby, što ŭsia redakcyja centralnaha vorhanu źjechała z hłuzdu. Jasna, što 4, a nie 11 noh u karovy, dyk navoštaž specyjalna abviaščać, dy šče j na pieršaj bałonie, što jakraz 4-ry?

Adnak, taja samaja « Pravda » nia hetak daŭno, bo naprykancy listapada (letaś), vielmi autarytetna, u pieradavym artykule, padała nia mienš kuryjozny vynachad : žyviołu ŭzimku treba karmić!...

Što značycca kalektyŭnaja mudraść Leninskaje Partyi ! Jaki śmieły, hłybinny analiz ! Jakoje henijalnaje pranikniennie ŭ istotu rečaŭ dy abstavinaŭ ! Karmić treba žyviołu ! Aja-jaaj !

Dahetul bo ŭsio, bačycie, hramadztva niedarečna dumała, što karovy, kozy, aviečki, ci śvinni nie patrabujuć žyru, a prahnuć anno nasałodžvacca kancertami majstroŭ mastactva, abo zbolšaha, choć vystupami ahitbryhadaŭ :

Oj, karoŭka Łyska,
Prychinisia blizka,
Słuchaj pieśniu maju,
Ja ciabie padaju,
Cyr... cyr... pa-da-ju!

I voś, zasłuchaŭšy takuju chvalujučuju liryčnaintymnuju serenadu, saŭhasna-kałhasnaje pahałoŭje paprecca, pazadziraŭšy chvasty dudoju, daicca. Dla tych-ža stvarenniaŭ, jakich našaja mova dalikatna abaznačaje terminam « biazrohija », bolš prydatny dudahrejny, skočny repertuar, prykładam :

Byli ŭ mianie parasiatki,
Uch, ja! Uch, ja!
Dy pryblizna try dziasiatki,
Uch, ja! Uch, ja!
Ani bulby, ni travicy,
Uch, ja! Uch, ja!
Pili čystuju vadzicu,
Uch, ja! Uch, ja!

Što było dalej, słuchačy ŭžo viedajuć sami. Usio, jak kažuć, jasna ! Chvalšyvaja antynavukovaja kancepcyja ŭ halinie hadavannia svojskaje žyvioły panavała na praciahu daŭžejšaha času : usie vyhladali pierakananymi, što žyvioła j zapraŭdy, aprača čystaje vadzicy, nie patrabuje nijakaha charču. I tolki, jak z vydatnaha sielska-haspadarskaha karyfeja Mikity Siarhiejeviča novaje kalektyŭnaje kiraŭnictva zrabiła Kazła, ci jašče lepš — Kazłova adpuščennie, vyjaviłasia, što karovam patrebnaja paša, a śviniam nie anno čystaja vadzica, ale i bulbačka, i ziélle, i — chaleračka na ich — jašče prymieška !

Chaj žyvie kalektyŭnaja mudraść Partyi !

Chaj pasiecca haviàda ŭletku, a ŭzimku — kormicca !

Ale skažecie, ludcy dobryja, čamu heta stałasia tak, što kałhaśnikam, saŭhaśnikam i ŭsiakamu ludu, jaki kazu i śvinča na indyvidualny užytak haduje, nia treba vyjaśniać, što, moŭ, kaza abo inšaja aviečka hłyboka abyjakavyja da mastactva, zatoje vielmi cikaviacca tym, kab udostań padješci?

I čamu staršyniam kałhasaŭ, dyrektarom saŭhasaŭ, usim specyjalistym žyviołahadoŭli dy zvyčajnym šerym pracaŭnikom, pastuchom i dajarkam, Partyja siłamoc musić daŭbsci ŭ hołaŭ najpraściejšyja rečy, kažnamu smarkaču zrazumiełyja?

« Važna — pisała « Pravda » — ... uziać na ŭlik usie narychtavanyja karmy, padvieści ich da fermaŭ i pahaspadarsku vykarystoŭvać ». Jak byccam ludzi dumajuć, što siena, ci siłos treba raściarušyć na darohach, a nie padvieści da fermaŭ!...

U sielskaj haspadarcy prycujuć žyvyja ludzi, a nie ŭjaŭnyja, niaisnujučyja karciožnyja « bałvany ». U partyjnym kiraŭnictvie taksama — jasnaja reč ! — siadziačža nie manjàki, a ŭsiož...

Staraja prykazka dobra kaža, što « ŭ kožnym manjactvie jość svaja systema ».

A žyćcio navočna davodzić i advarotnaje, što « u siakich-takich systemach jość svajo manjactva ».

V.K.

MOVA BIELARUSKAJA PRYZNANA LITURHIJNAJU

(z. bac. 1)

Nie padajom šyrejšaha kamentara tekstu novaj Imšy i movy jejnaj, heta bo adčašci ŭžo zroblena ŭ numaroch 80 i 81 Zniču. Załučajem tolki adbitku jejnaha tekstu, dla prynahodnaha karystannia padčas mahčymaha udziejnictva, kali udascca dzie zładzić celebru. Farmat adbitki pazvalaje potym dałučyć jaje da knižki: « Evanelii », ci « Listoŭ Apostalskich », (bież jakich na novych Liturhijach badaj niėlha budzie abyjścisia). Adbitki z dalejšymi rožnymi Imšami rychtujucca ŭ mieru mahčymaściaŭ dla nastuonych vydanniaŭ. Patrebny na hvałt jašče relihijny piesiennik; choć Imša noavaja tymčasam moža być {tolki čytanaja, to ŭsiož narod moža vykonyvać adpaviednyja śpievy.

Paručajem uvazie našych čytacaŭ, a praz ich usich viernikaŭ, što prajektujecca pieradača Liturhijaŭ praz Radyjo np. Munch. Radvoliberty, jakoje u svaim časie termin pieradačy apavieścić, abo Newyorkskaje, u spryjalnaść jakich nia sumniajomsia.

Direttore respons.: Dott. A. FRUTAZ
Posta indir.: Dott. P. TATARYNOVIC
Roma, Via Trionfale, 6415

Z dazvolu
Duchoun Uladau
Tipolitografia Fausto Failli - Roma

Pubblicazione autorizzata dal Tribunale di Roma con decreto del 7-12-1950